

**ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ НА КАФЕДРАХ МОРФОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ
В УМОВАХ КАРАНТИНУ. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ**

Українська медична стоматологічна академія (м. Полтава)

lysachenkoolga64@gmail.com

Вступ. Вивчення студентами Української медичної стоматологічної академії морфологічних наук, а саме гістології, цитології, ембріології та анатомії людини відбувається з використанням традиційних і дистанційних методів навчання, які забезпечують отримання міцних теоретичних знань та необхідних практичних навичок майбутніми лікарями. Знання будови, розвитку та функцій органів і систем людського організму на макро- та мікроскопічному рівнях, які студенти отримують під час навчання на кафедрах, потрібні в професійній діяльності для профілактики захворювань, послідовного і цілеспрямованого оволодіння морфологічними основами діагностичних прийомів та призначення ефективного лікування хворих пацієнтів [1].

Метою роботи було висвітлити методи навчання на морфологічних кафедрах Української медичної стоматологічної академії та визначити переваги і недоліки дистанційної форми освіти.

Основна частина. В звичайних умовах вивчення гістології, цитології, ембріології та анатомії людини відбувається завдяки використанню традиційних методів навчання, які включають:

- **усне опитування**, яке дає можливість контролювати знання студентів та виправляти їх помилки;
- **письмове опитування**, що допомагає з'ясувати рівень засвоєння матеріалу та забезпечує об'єктивне відтворення реальних знань студента;
- **тестовий контроль**, який сприяє неупередженому і справедливому оцінюванню знань студента.

В період розповсюдження коронавірусу та оголошення карантину, використання лише традиційних методів навчання є недостатнім. В умовах повної або часткової ізоляції, є актуальним та доцільним поєднання різних методів навчання. При переході до дистанційної форми освіти постало завдання перенесення основних принципів побудови практичного заняття в нові реалії та пристосування їх до інтерактивних умов викладання [2].

Дистанційна освіта демонструє перехід від традиційної освіти до змішаного або відкритого, дистанційного навчання та представляє не просто одну з існуючих форм надання освітніх послуг, а один з механізмів реалізації глибоких змін, що відбуваються в житті сучасного суспільства [3].

Дистанційна освіта досить активно увійшла у наше життя. Суспільство неоднозначно відноситься до такого роду навчання, відзначаючи «плюси» та «мінуси». Одні вважають, що за дистанційним навчанням майбутнє, інші застерігають про занедбання та загибель усієї системи освіти.

До переваг дистанційного навчання можна віднести:

- вільний доступ до навчання (за наявності інтернету);

- можливість адаптації до будь-якої ситуації та вимог студентів;

- охоплення значної аудиторії;
- навчання у зручний час та у комфортній обстановці;

- можливість поєднання навчання з іншими видами діяльності;

- використання індивідуального підходу до кожного студента.

Основні недоліки дистанційного навчання:

- відсутність безпосереднього контакту між викладачем та студентом;

- необхідність внутрішньої мотивації для навчання;

- проблема ідентифікації особи студента;

- недостатній рівень володіння сучасними платформами дистанційного навчання;

- відсутність соціальної взаємодії, тому навчання стає більш індивідуальним [4,5].

Дистанційна освіта – це відкрита система навчання, що передбачає активне спілкування між викладачем і студентом за допомогою сучасних технологій та мультимедіа. Завдяки інтернету така форма навчання дає свободу вибору місця, часу та темпу навчання при цьому дистанційне навчання не є антагоністичним традиційним форм навчання. Успішне вирішення проблеми впровадження дистанційної освіти в Україні сприятиме підвищенню якості і рівня доступності вищої освіти, інтеграції національної системи освіти в наукову, виробничу та культурну інформаційну інфраструктуру світового співтовариства [6].

Дистанційне навчання в умовах карантину обмежує контакт викладача і студента, що іноді створює психологічний дискомфорт та відчуття взаємодії лише з інформаційною системою, а не з живою людиною. Якщо використовуються форми навчання, при яких відсутній прямиий контакт та не відбувається ідентифікація особи, то виникає проблема можливості визначення чи сам студент виконував завдання та здавав тест. Іноді на заваді якісного дистанційного навчання стає недостатній рівень практичних навичок у викладачів і студентів, щодо роботи з сучасними платформами дистанційного навчання.

Незважаючи на численні дискусії щодо переваг та недоліків дистанційної освіти та критику зі сторони багатьох педагогів, дистанційне навчання в умовах карантину зайняло вагоме місце на ринку сучасної освіти і є досить дієвим в умовах глобальних викликів та сучасних реалій [4].

Вступаючи в навчальний процес в умовах карантину кафедра гістології, цитології та ембріології мала великий запас методичного та демонстраційного матеріалу для проведення дистанційного навчання. На кафедрі в наявності велика кількість тес-

тових матеріалів: завдання I та II рівнів складності по кожній з 60 тем практичних занять; ситуаційні задачі з бази «Крок 1»; електронні бази гістологічних препаратів та електронограм. Для самостійної аудиторної та позааудиторної роботи студентів створені робочі зошити з дисципліни, які містять завдання: для заповнення визначень термінологічних термінів; позначення структур на схемах та електронограмах; тести II рівня; ситуаційні задачі «Крок 1». В цих зошитах після детального розгляду та вивчення замальовуються гістологічні препарати.

На сторінці кафедри сайту академії завантажені електронні варіанти необхідної документації: плани практичних занять, лекцій та самостійної роботи студентів. Студентам представлені робочі програми, силабули, методичні розробки для аудиторної та позааудиторної самостійної роботи, методичні вказівки для тем, що винесені на самостійне опрацювання, навчальні посібники. Okремо створена папка з розписаними по темам завданнями, які розбираються в дистанційному режимі. Для вивчення кожної теми подано список рекомендованих джерел, указані сторінки методичних вказівок та представлені мультимедійні лекції. Демонстраційний лекційний матеріал охоплює весь матеріал з дисципліни. Студенти мають доступ до задач «Крок 1», завдань для складання ПМК (підсумкових модульних контролів) та СПА (семестрової підсумкової атестації). Для подачі нового матеріалу, організації самостійної роботи та контролю знань під час карантину був обраний веб-сервіс Google Classroom. Спількування зі студентами проводилось також з використанням платформи ZOOM.

Удосконалюючи методику дистанційного вивчення гістології, цитології та ембріології, науково-педагогічний колектив кафедри створив декілька навчально-контролюючих програм. Однією з яких є програма, що містить 4 блоки різних рівнів складності завдань для роботи зі студентами. Перший блок завдань містить тести першого рівня з однією правильною відповіддю. Другий блок завдань полягає в вирішенні тестів другого рівня, які мають декілька відповідей. Третій блок містить ситуаційні задачі, взяті з бази ліцензійного іспиту «Крок 1». Четвертий розділ представлений завданнями, до складу яких входять зображення гістологічних мікропрепаратів та електронограм. Таким чином, відбувається контроль не тільки теоретичних знань студентів, а і їх практичних навичок. Навчально-контролюючі програми створені трьома мовами: українською, російською та англійською для студентів, які навчаються за спеціальностями «медичина», «педіатрія» та «стоматологія».

Методичне забезпечення кафедри анатомії людини повністю відповідає навчальним потребам студентів. Згідно вимог навчальної частини академії кафедра має увесь спектр необхідних демонстраційних та методичних матеріалів для якісного засвоєння знань та навичок з дисципліни, а саме тести різних рівнів складності, ситуаційні задачі «Крок 1», методичні вказівки для студентів, плани лекцій та практичних занять. На сторінці кафедри сайту академії студенти мають можливість ознайомитися з усіма матеріалами та використовувати їх в підготовці до занять. При традиційному навчанні

використовуються: слайди, фантоми, трупні ізолювані препарати, тотальні трупні препарати, препарати музейних експозицій, 3D-реконструкції кісток черепа та хребтового стовпа. Прикрасою кафедри є анатомічний музей, який містить зібрання анатомічних препаратів та є місцем проведення практичних занять. В час, коли відсутня можливість працювати з трупним матеріалом та виготовляти вологі препарати, музей відіграє важливу роль у навчальному процесі, бо завдяки його експонатам студенти-медики можуть побачити орган у природному вигляді. На жаль, в періоди суворого карантину у студентів обмежується доступ до ознайомлення та вивчення анатомічних препаратів. Науково-педагогічний колектив створив широку базу матеріалів для дистанційного навчання, які завантажені на сайт академії та доступні для усіх студентів, що вивчають анатомію людини.

Найбільшого поширення технології дистанційної освіти набули в США, Канаді, Великобританії, Німеччині. У країнах з величезною кількістю населення (Китай та Індія) сформовані мегауніверситети в яких навчається не менше 100 тис. студентів. Дж. Деніел, який вважається авторитетним фахівцем в області дистанційної освіти стверджує, що мегауніверситети є кращими зразками глобальної системи навчання. Для них характерне активне застосування дистанційних освітніх технологій останнього покоління, відкритість, доступність освіти, гарантія високої якості навчання. Мегауніверситети мають філії у різних країнах світу – Великобританії, Німеччині, Бельгії, Франції, Швейцарії, Італії, США та ін. Для інтеграції освітніх ресурсів університети об'єднуються в національні та міжнародні консорціуми. Аналітична компанія Ambient Insight вказує, що найбільший розвиток ринку дистанційної освіти належить Індії (55%), Китаю (50%), Малайзії (40%) [7]. Еволюція дистанційної освіти сприяє розвитку ринкового конкурентного середовища та виходу її на якісно новий організаційний та методичний рівні. Всі дії повинні бути направлені не лише на збереження якості освіти та надання міцних знань, а й на забезпечення безпечного навчання та збереження здоров'я і життя обох сторін освітнього процесу.

Висновок. Розповсюдження COVID-19 приводить до суттєвих змін в усіх сферах життєдіяльності, а саме охорони здоров'я, фармакологічної промисловості, системи освіти. В умовах карантину, при обмеженні в спілкуванні викладачів зі студентами, кожен заклад вищої освіти повинен визначати, як організувати навчальний процес, які платформи та інструменти використовувати і які форми, крім дистанційної, реалізувати. Морфологічні кафедри медичних вузів застосовують усі відомі традиційні та дистанційні методи навчання, удосконалюючи та адаптуючи їх до проведення освітнього процесу в сучасних умовах.

Література

1. Shepitko VI, Lysachenko OD, Boruta NV, Yeroshenko GA. Dystantsiine navchannia v ekstremalnykh umovakh yak analoh tradytsiinoi formy vyvchennia histologii, tsytologii ta embriologii. Modern approaches to the introduction of science into practice. Abstracts of X International Scientific and Practical Conference – San Francisco, USA. 2020. s. 332-4. [in Ukrainian].
2. Yeroshenko HA, Shepitko VI, Yakushko OS, Lysachenko OD. Dosvid vprovadzhenia dystantsiinoi formy navchannia na kafedri histologii, tsytologii ta embriologii. Visnyk problem biologii i medytsyny. 2020;2(156):194-7. [in Ukrainian].
3. Mekhovych SA, Minakova SM. Metody dystantsiinoi osvity – nevidiemna skladova navchalno-metodychnoho kompleksu. Materialy I Vseukr. nauk.-prakt. konf. «Dystantsiina osvita Ukraini: innovatsiini, normatyvno-pravovi, pedahohichni aspekty»; 2020 cherv. 16; 2020. s. 89-92. [in Ukrainian].
4. Baryshnikova VV, Avlasenko-Kanarovych OO. Osnovni perevahy ta nedoliky dystantsiinoi osvity. Materialy I Vseukr. nauk.-prakt. konf. «Dystantsiina osvita Ukraini: innovatsiini, normatyvno-pravovi, pedahohichni aspekty»; 2020 cherv. 16; 2020. s. 13-5. [in Ukrainian].
5. Perevahy ta nedoliky dystantsiinoho navchannia [Internet]. Dostupno: <https://kerivnyk.info/perevahy-ta-nedoliky-dystantsiinoho-navchannya/> [in Ukrainian].
6. Prybylova VM. Problemy ta perevahy dystantsiinoho navchannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy. Problemy suchasnoi osvity. 2013;4:27-36. [in Ukrainian].
7. Worldwide Learning Market Executive Overview 2010-2015 [Internet]. Available from: <http://www.ambientinsight.com/Resources/Documents/Ambient-Insight-2010-2015-Worldwide-eLearning-Market-Executive-Overview.pdf>

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ НА КАФЕДРАХ МОРФОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ КАРАНТИНУ. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Лисаченко О. Д., Єрошенко Г. А., Білаш В. П., Пелипенко Л. Б., Шевченко К. В.

Резюме. Дистанційна освіта – система навчання, яка в умовах карантину активно увійшла в наше життя завдяки активному спілкуванню викладачів і студентів за допомогою сучасних технологій. До переваг дистанційного навчання відносять: вільний доступ до навчання у зручний для обох сторін час; охоплення значної аудиторії; використання індивідуального підходу до кожного студента. Недоліками є: відсутність безпосереднього контакту між викладачем та студентом; проблема ідентифікації особи студента; недостатній рівень володіння сучасними платформами дистанційного навчання. В умовах карантину, при обмеженні в спілкуванні викладачів зі студентами, кожен заклад вищої освіти повинен визначати, як організувати навчальний процес, які платформи, інструменти та форми, крім дистанційної, реалізовувати. Морфологічні кафедри медичних вузів застосовують усі відомі традиційні та дистанційні методи навчання, удосконалюючи та адаптуючи їх до проведення освітнього процесу в сучасних умовах.

Ключові слова: дистанційна освіта, гістологія, цитологія, ембріологія, нормальна анатомія.

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ НА КАФЕДРАХ МОРФОЛОГИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ В УСЛОВИЯХ КАРАНТИНА. ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ

Лисаченко О. Д., Єрошенко Г. А., Білаш В. П., Пелипенко Л. Б., Шевченко К. В.

Резюме. Дистанционное образование – система обучения, которая в условиях карантина активно вошла в нашу жизнь благодаря активному общению преподавателей и студентов с помощью современных технологий. К преимуществам дистанционного обучения относятся: свободный доступ к обучению в удобное для обеих сторон время; охват значительной аудитории; использование индивидуального подхода к каждому студенту. Недостатками являются: отсутствие непосредственного контакта между преподавателем и студентом; проблема идентификации личности студента; недостаточный уровень владения современными платформами дистанционного обучения. В условиях карантина, при ограничении в общении преподавателей со студентами, каждое учреждение высшего образования должно определять, как организовывать учебный процесс, какие платформы, инструменты и формы, кроме дистанционной, реализовывать. Морфологические кафедры медицинских вузов применяют все известные традиционные и дистанционные методы обучения, совершенствуя и адаптируя их к проведению образовательного процесса в современных условиях.

Ключевые слова: дистанционное образование, гистология, цитология, эмбриология, нормальная анатомия.

DISTANCE LEARNING AT THE DEPARTMENTS OF MORPHOLOGICAL PROFILE IN QUARANTINE CONDITIONS. ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

Lisachenko O. D., Yeroshenko G. A., Bilash V. P., Pelipenko L. B., Shevchenko K. V.

Abstract. Students of the Ukrainian Medical Stomatological Academy study morphological sciences, namely histology, cytology, embryology and human anatomy using traditional and distance learning methods that provide solid theoretical knowledge and necessary practical skills by future doctors.

The purpose of the work was to highlight the advantages and disadvantages of distance learning at the morphological departments of the Ukrainian Medical Dental Academy.

In this difficult period for the whole world, when due to the spread of coronavirus and quarantine, the use of only traditional teaching methods is impossible. In conditions of complete or partial isolation, a combination of different teaching methods is relevant and appropriate. Distance education demonstrates the transition from traditional education to blended or open, distance learning and is not just one of the existing forms of educational services, but one of the mechanisms for implementing profound changes in modern society. Distance education has entered our lives quite actively. Society is ambivalent about this kind of learning, noting the “pros” and “cons”. Some believe that distance learning is the future, others warn of the neglect and destruction of the entire education system. The advantages of distance learning include:

- free access to education (if you have the Internet);
- the ability to adapt to any situation and student requirements;

- coverage of a significant audience;
- study at a convenient time and in a comfortable environment;
- the possibility of combining training with other activities;
- use of an individual approach to each student.

The main disadvantages of distance learning:

- lack of direct contact between teacher and student;
- the need for internal motivation for learning;
- the problem of identifying the student's identity;
- insufficient level of ownership of modern distance learning platforms;
- lack of social interaction, so learning becomes more individual.

The spread of COVID-19 leads to significant changes in all spheres of life, namely health care, the pharmaceutical industry, and the education system. Under conditions of quarantine, with limited communication between teachers and students, each higher education institution must determine how to organize the educational process, which platforms and tools to use and which forms, in addition to distance, to implement. All actions should be aimed not only at preserving the quality of education and providing solid knowledge, but also at ensuring safe learning and preserving the health and life of both parties to the educational process. The evolution of distance education contributes to the development of a competitive market environment to its qualitatively new organizational and methodological level.

Key words: distance learning, departments of morphological profile, quarantine, advantages, disadvantages.

Рецензент – доц. Бєляєва О. М.

Стаття надійшла 14.08.2020 року